

วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยด้วยการสมานฉันท์แนวพุทธ

How to Resolve the Conflict with Buddhist Harmony in Thai Society

ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ

Prof. Adisak Thongbun

ราชบัณฑิต

บทคัดย่อ

ความขัดแย้งในสังคมไทย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดความแตกแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย ก่อให้เกิดความกระทบต่อความสุขของสังคมเกือบทุกด้าน เป็นอุปสรรคต่อการบริหารบ้านเมือง ทำให้เกิดความวิกฤตทางเศรษฐกิจ แม้จะมีผู้หวังดีเสนอแนวทางแก้ไขแนวสมานฉันท์ ให้รักสามัคคีมาหลายแนว แต่ก็ไม่เป็นรูปธรรม ทำให้เกิดยุติความขัดแย้งลง ในทางตรงกันข้าม กลับเพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในท่ามกลางความขัดแย้งของคน ๒ ฝ่าย ก็ยังมีชาวสังคมส่วนมากที่วางตัวเป็นกลาง หรือมักเรียกกันว่า พลังเงียบ ต่างเฝ้ามองอย่างมีความหวังว่า ปัญหาดังกล่าว จะยุติลงด้วยดี โดยมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้หวังดีต่อประเทศชาติอย่างจริงใจ มาช่วยประนีประนอมให้เรื่องร้ายกลายเป็นดีในที่สุด เพราะเชื่อว่า อยุธยาไม่สิ้นคนดี เพราะผู้หวังดีต่อประเทศชาติอย่างจริงใจโดยไม่มีผลประโยชน์ส่วนตนแอบแฝงนั้นมีอยู่มาก ถ้าได้รับแรงบันดาลใจที่ดีและมั่นใจ ก็จะรวมพลังกันทำเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีได้ตามที่หวัง เนื่องจากประเทศไทย มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทยมายาวนาน คนส่วนมากนับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งและดำเนินชีวิตตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา ถ้านำพุทธวิธี คือเรื่องราวพระสูตรต่างๆ เช่น กัณติสูตร หรือหลักสาราณียธรรม ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ที่ทรงแสดงแก่พระภิกษุสงฆ์มาประยุกต์ใช้กับปัญหาดังกล่าว น่าจะทำให้สังคมไทยยอมรับได้และช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้หวังดีทั้งหลายได้ทำเรื่องร้ายให้กลายเป็นดี สมตามความหวังของสังคมได้

คำสำคัญ : ความขัดแย้ง, สังคมไทย, สมานฉันท์, กัณติสูตร, สาราณียธรรม

Abstract

The conflict in Thai society got effects to the society, politics, and economy. There specially is the faction and some people take a side so that the social happiness was broken and the politic administration was the problem and also the economic crisis although some men wanted to build the harmony, it is not the clear concrete that could solve the problems. In the other hand, it added the violent problems amidst the conflict between the both sides. Some people still stay calm or they were called “the silent power”. Everyone has hope those will be better in the short time, because some groups of people come to help and become the harmonious and finally the bad things will turn to the good things, because they believed that Ayutthaya had the good man. In Thailand, there have the good hopes from the people who dedicated and volunteered without their selfishness. If they have the best aspiration, they will have collaborative actions to get rid of the problems as they have hoped all. Besides Thailand has the Buddhism that has been the best basis of the culture, tradition and the way of life for the long time. The almost people have got the homage in the Buddhism to live and learn for all lives. If the people dare to practice along with the Buddhist way such as Kantisutta or Saraniyadhamma to resolve the problem with the conflict that was proclaimed Bhikkhus the sermon applied in Thai society and this sermon is the best aspiration and model to make the Thai society better.

Keywords : Conflict, Thai Society, Harmony, Kantisutta, Saraniyadhamma

บทนำ

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ในสังคมไทยปัจจุบันไม่มีปัญหาใดยิ่งใหญ่และรุนแรงเท่าปัญหาความขัดแย้งทางความคิดเห็นทั้งในด้านสังคม การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกแยกเป็นฝักฝ่ายอย่างชัดเจน และก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมเกือบจะทุกด้าน เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปกครองบ้านเมือง รวมทั้งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ แม้มีผู้หวังดีเสนอทางแก้ไขแนวสมานฉันท์ให้ รัก-สามัคคีกันหลายแนวมาแล้วก็ตาม แต่ยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมที่ทำให้ยุติความขัดแย้งลงได้ ในทางตรงกันข้าม กลับทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ในท่ามกลางความขัดแย้งทางความคิดเห็นของคน ๒ ฝ่ายนี้ ยังมีชาวสังคมจำนวนมากที่วางตัวเป็นกลาง หรือที่มักเรียกกันว่า พลังเงียบ คนเหล่านี้ต่างเฝ้ามองอย่างมีความหวังว่า ปัญหาดังกล่าวจะยุติลงด้วยดีโดยมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้หวังดีต่อประเทศชาติอย่างจริงใจ มาช่วยประนีประนอมให้เรื่องร้ายกลายเป็นดีในที่สุด เพราะเชื่อว่า อยู่อย่าไม่สิ้นคนดี

ผู้เขียนเชื่อว่า ผู้หวังดีต่อประเทศชาติอย่างจริงใจโดยไม่มีผลประโยชน์ส่วนตนแอบแฝง นั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก ถ้าได้รับแรงบันดาลใจที่ดีและมั่นใจได้ ท่านเหล่านั้นจะรวมพลังกันทำเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีได้ตามที่หวัง ผู้เขียนยังเชื่อต่อไปว่า เพราะประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทยมายาวนาน ชาวไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันปฎิญาณตนเป็นพุทธมามกะ นับถือพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และพระสงฆ์เจ้า เป็นที่พึ่งที่ระลึก และดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว ถ้านำพุทธวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ทรงแสดงแก่พระภิกษุสงฆ์มาประยุกต์ใช้กับปัญหาดังกล่าว น่าจะทำให้สังคมไทยยอมรับได้และช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้หวังดีทั้งหลายได้ทำเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีสมตามความหวังของสังคม

ผู้เขียนจึงขอเสนอวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการสมานฉันท์ตามแนวที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงไว้ในกัณติสูตร คัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก พระไตรปิฎก เล่ม ๑๔ เพื่อเป็นแนวพิจารณาของผู้หวังดีต่อประเทศชาติต่อไป

เนื้อความโดยย่อของกัณติสูตร^๑

กัณติสูตร แปลว่า “พระสูตรที่ว่าด้วยภิกษุคิดอย่างไรในพระพุทธเจ้า” คือกล่าวถึงวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งกันของภิกษุทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงแสดงพระสูตรนี้แก่ภิกษุทั้งหลายขณะประทับอยู่

^๑ ม.อ.(ไทย) ๑๔/๓๔-๔๐/๔๓-๔๙

ณ ปาฐกถาอันเป็นสถานที่บวงสรวงพลีกรรม เขตกรุงกุสินารา แคว้นมัลละ โดยตรัสถามนำให้ภิกษุเหล่านั้นคิดตอบคำถาม คำถามและคำตอบมีดังนี้

ตรัสถาม : ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายมีความคิดอย่างไรในเราบ้างหรือ(ไม่)ว่า “พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งจีวร พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ หรือพระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่ง(ความสุขใน)ภพน้อยและภพใหญ่ ด้วยอาการอย่างนี้”

ทูลตอบ : ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่มีความคิดในพระผู้มีพระภาคอย่างนี้เลย ว่า “พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งจีวร พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต พระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ หรือพระสมณโคดมแสดงธรรม เพราะเหตุแห่ง(ความสุขใน)ภพน้อยและภพใหญ่ ด้วยอาการอย่างนี้”

ตรัสถาม : ... ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายมีความคิดอย่างไรในเราเล่า

ทูลตอบ : ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความคิดในพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงมีความเอ็นดู แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความอนุเคราะห์ จึงทรงแสดงธรรม”

พระพุทธองค์ทรงรับรองว่า เป็นความคิดเห็นที่ชอบ จากนั้นทรงยกประเด็นปัญหาความคิดเห็นขัดแย้งกันในหมู่สงฆ์มาให้ภิกษุเหล่านั้นคิดหาวิธีแก้ไขรวม ๓ ประเด็น คือวิธีระงับความเห็นขัดแย้งในการอธิบายธรรม วิธีกล่าวหาผู้ต้องอาบัติ(ผู้ล่วงละเมิดพระวินัย) และวิธีระงับความแตกสามัคคี

๑. วิธีระงับความเห็นขัดแย้งในการอธิบายธรรม

พระพุทธองค์ตรัสว่า ธรรมที่ควรรู้ยิ่งที่พระองค์ทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายมี ๓๗ ประการ (ซึ่งเรียกว่า โปธิปักขิยธรรม คือธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งความตรัสรู้ หรือธรรมที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรค) ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ และอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้ภิกษุทั้งหมดสามัคคีกัน ร่วมใจกัน ตั้งใจศึกษา อย่าวิวาทกัน

ทรงตั้งประเด็นขึ้นว่า ถ้าภิกษุ ๒ พหุมีความเห็นต่างกันมีวาทะต่างกันในการอธิบายธรรมเหล่านั้น ควรปฏิบัติอย่างไร

ทรงแนะนำให้ภิกษุผู้เป็นกลางทำหน้าที่ระงับความขัดแย้ง ดังต่อไปนี้

๑. ถ้าเห็นว่า ภิกษุ ๒ พหุ มีความเห็นขัดแย้งกันทั้งโดยอรรถ (อธิบายความหมายต่างกัน) และโดยพยัญชนะ (ใช้คำศัพท์ต่างกัน) พึงจำข้อขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือผิดโดยอรรถอย่างไร และยึดถือผิดโดยพยัญชนะอย่างไร จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะ

แนะนำ ทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรมเหล่านั้นว่าทั้ง ๒ พวก เห็นผิดทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะ ขออย่าได้วิวาทกัน

๒. ถ้าเห็นว่า ภิกษุ ๒ พวก มีความเห็นขัดแย้งกันโดยอรรถ เห็นตรงกันโดยพยัญชนะ พึงจำ ข้อขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือผิดกันโดยอรรถอย่างไร ยึดถือถูกต้องโดยพยัญชนะอย่างไร จากนั้น พึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจง ให้เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรมเหล่านั้นว่าทั้ง ๒ พวก เห็นผิดกันโดยอรรถ เห็นตรงกันโดยพยัญชนะ ขออย่าได้วิวาทกัน

๓. ถ้าเห็นว่า ภิกษุ ๒ พวก มีความเห็นตรงกันโดยอรรถ เห็นขัดแย้งกันโดยพยัญชนะ พึงจำ ข้อขัดแย้งนั้นว่า ภิกษุเหล่านั้นยึดถือถูกต้องโดยอรรถอย่างไร ยึดถือผิดโดยพยัญชนะอย่างไร จากนั้น พึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่าพอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจง ให้เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง ๒ พวก เห็นตรงกันโดยอรรถ เห็นผิดกันโดยพยัญชนะ ซึ่งเป็นเรื่องเล็กน้อย ขออย่าได้วิวาทกัน

๔. ถ้าเห็นว่า(จริงๆแล้ว) ภิกษุ ๒ พวก มีความเห็นตรงทั้งโดยอรรถ และโดยพยัญชนะ พึงจำ ข้อที่ภิกษุเหล่านั้นยึดถือถูกต้องตรงกัน จากนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละพวกที่เห็นว่า พอจะแนะนำทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย แล้วชี้แจงให้เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรมเหล่านั้นว่า ทั้ง ๒ พวก เห็นตรงกันทั้งโดยอรรถและโดยพยัญชนะ ขออย่าได้วิวาทกันเลย

๒. วิธีการหาผู้ต้องอาบัติ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายสามัคคีกัน ร่วมมือกัน ไม่วิวาทกัน ตั้งใจศึกษาธรรม เหล่านั้นอยู่ ถ้ามีภิกษุรูปใดรูปหนึ่งต้องอาบัติ(ล่วงละเมิดพระวินัย) ภิกษุทั้งหลายควรปฏิบัติอย่างไร

ทรงแนะนำให้ภิกษุผู้เป็นกลางทำหน้าที่กล่าวหาผู้ต้องอาบัติ ดังต่อไปนี้

๑. ไม่ควรกล่าวหาภิกษุรูปนั้นด้วยข้อกล่าวหาในเรื่องนั้นทันที ควรพิจารณาบุคคลก่อนว่า “ความไม่ลำบากจักมีแก่เรา และความไม่ขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น(ผู้ต้องอาบัติ) เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ ไม่ดื้อรั้น สละคืน(ยอมรับและทำตาม)ได้ง่าย และเราสามารถจะให้เขาออกจาก อุกุศล(อาบัติ) แล้วให้ดำรงอยู่ในกุศล(ความไม่มีอาบัติ)ได้ ด้วยอาการอย่างนี้” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

๒. มีความเห็นว่า “ความไม่ลำบากจักมีแก่เรา แต่ความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น เพราะบุคคลนั้น เป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ดื้อรั้น แต่สละคืนได้ง่าย และเราสามารถจะให้เขาออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่

ในกุศลได้ เรื่องความขัดใจของบุคคลอื่นนี้ เป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่เราสามารถจะ让他ออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

๓. มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เรา แต่ความไม่ขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่น เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธ แต่ต้ออื่น สละคืนได้ยาก ถึงอย่างนั้นเราก็สามารถ让他ออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้ เรื่องความลำบากของเราเป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่เราสามารถจะ让他ออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

๔. มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เราด้วย ความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่นด้วย เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ต้ออื่น สละคืนได้ยาก แต่เราสามารถจะ让他ออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้ เรื่องความลำบากของเรา และความขัดใจของบุคคลอื่นเป็นเรื่องเล็กน้อย ส่วนเรื่องที่เราสามารถจะ让他ออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้นั้นเป็นเรื่องใหญ่กว่า” ถ้ามีความเห็นอย่างนี้ ก็ควรกล่าวหา

๕. มีความเห็นว่า “ความลำบากจักมีแก่เราด้วย ความขัดใจจักมีแก่บุคคลอื่นด้วย เพราะบุคคลนั้นเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ ต้ออื่น สละคืนได้ยาก และเราก็ไม่สามารถจะ让他ออกจากอกุศลแล้วให้ดำรงอยู่ในกุศลได้” ในกรณีอย่างนี้ ควรมีอุเบกขา

๓. วิธีระงับความแตกสามัคคี

พระพุทธเจ้าตรัสว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายสามัคคีกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน ตั้งใจศึกษาธรรมเหล่านี้อยู่ ถ้ามีการพุดุแหย่กัน มีความเห็นแตกแยกกัน ผูกใจเจ็บ ไม่เชื่อถือกัน ไม่ยินดีต่อกัน ควรปฏิบัติอย่างไร ทรงแนะนำให้มีภิกษุผู้เป็นกลาง ทำหน้าที่ระงับความแตกสามัคคี ดังต่อไปนี้

๑. ควรเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในพวกที่แตกแยกกันฝ่ายหนึ่ง ที่เห็นว่าเป็นผู้ตักเตือนได้ง่ายกว่า แล้วพุดนำให้คิดว่า ถ้าพระพุทธองค์ทรงทราบเรื่องนี้ จะทรงตำหนิได้หรือไม่ และถ้าไม่เลิกทะเลาะกัน จะบรรลุนิพพานได้หรือไม่

๒. ควรเข้าไปหาภิกษุรูปใดรูปหนึ่งในอีกฝ่ายหนึ่งที่เห็นว่าเป็นผู้ตักเตือนได้ง่ายกว่า แล้วพุดแนะนำโดยนัยเดียวกัน

ทรงสรุปว่า ถ้าภิกษุเหล่านี้ถามภิกษุผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นว่า “ท่านผู้มีอายุ ท่านทำให้ภิกษุเหล่านั้นออกจากอกุศล ให้ดำรงอยู่ในกุศลแล้วหรือ” ภิกษุนั้นควรตอบว่า “ท่านทั้งหลาย ในเรื่องนี้กระผมได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ ที่ประทับ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงสารณียธรรมแก่กระผม กระผมฟังธรรมของพระองค์แล้ว ได้บอกแก่ภิกษุเหล่านั้น ภิกษุเหล่านั้นฟังธรรมนั้นแล้ว ออกจาก

อกุศล ดำรงอยู่ในกุศลได้แล้ว” เมื่อชี้แจงอย่างนี้ชื่อว่า ไม่ยกตน ไม่ข่มบุคคลอื่น และชื่อว่า ชี้แจงอย่างสมเหตุสมผล ไม่เป็นเหตุให้ถูกตำหนิได้

สารณียธรรม

สารณียธรรมหรือสาราณียธรรม คือธรรมที่ทำให้ระลึกลึกลง ทำให้งานเป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มี ๖ ประการ ได้แก่

๑. เมตตาการุณยธรรม ตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์(ภิกษุสามเณร)ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาภินิหารกรรม ตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔. สาธารณโลกิตา แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยธรรมแก่เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

๕. สีสัมมัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๖. ทิฐีสัมมัญญตา มีความเห็นถูกต้องดีงาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

สารณียธรรม ๖ ประการนี้ นอกจากเป็นธรรมสำหรับผู้ประสานสามัคคีแล้วยังป้องกันมิให้เกิดอริกรรม(คดีความ)ขึ้นในสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสามคามสูตร๒ ในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ คือเป็นพระสูตรที่ ๔ ต่อจากกัณติสูตร ที่กล่าวถึงข้างต้น ในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์ตรัสหลักธรรมไว้ ๔ หมวด คือ มูลเหตุวิวาท ๒ ประการ อริกรรม ๔ ประการ วิธีระงับอริกรรม ๗ ประการ และธรรมสำหรับป้องกันมิให้เกิดอริกรรม คือสารณียธรรม ๖ ประการ

คุณธรรมหมวดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงอธิบายขยายความไว้ในพระราชดำรัสที่ตรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์ คณะรัฐมนตรี ข้าราชการ และประชาชนที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม เนื่องในงาน ๖๐ ปีแห่งการครองราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๙ โดยทรงรวมข้อความประการที่ ๑-๓ เข้าด้วยกัน ดังความสำคัญต่อไปนี้

“ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มาอยู่ในท่ามกลางมหาสมาคม พร้อมพรั่งด้วยบุคคลจากทุกสถาบันในชาติ ตลอดจนประชาชนชาวไทย ขอขอบใจในคำอำนวยพร และการเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่ที่ทุกคนตั้งใจจัดให้ข้าพเจ้าเป็นพิเศษ ทั้งรัฐบาลได้จัดงานครั้งนี้ได้เรียบร้อยและงดงาม น้ำใจไมตรีของประชาชนชาวไทยที่ได้ร่วมกันแสดงออกทั่วประเทศ รวมทั้งที่พร้อมเพรียงกันมาในวันนี้ นำมาปลอบปลื้มใจมาก เพราะแต่ละคนได้แสดงออกและตั้งใจมาด้วยความหวังดีจากใจจริง จึงขอขอบใจทุกๆ คน จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคนทุกฝ่าย ทำให้ข้าพเจ้าเห็นแล้มีกำลังใจมากขึ้น นึกถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรัก ความสามัคคี ที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และแก่ประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎ กติกา และในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดี ความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุผล

หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดี ที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลในกาย ในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่า ประเทศชาติไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้

จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้รักษาจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่น และถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้กันต่อไปอย่าให้ขาดสาย เพื่อให้ประเทศชาติของเราดำรงยืนยงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขทั้งในปัจจุบันและในภายหน้า...”

พระราชดำรัสในตอนท้าย ทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของคุณธรรมหมวดนี้และทรงชักชวนให้ทุกคนนำไปประพฤติปฏิบัติและถ่ายทอดสู่ผู้อื่นต่อไป อย่าให้ขาดสาย

วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยด้วยการสมานฉันท์แนวพุทธ

วิธีระงับความเห็นขัดแย้งในการอธิบายธรรม วิธีกล่าวหาผู้ต้องอาบัติและวิธีระงับความแตกสามัคคีในหมู่สงฆ์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในกนิติสูตร และสามคามสูตร ดังกล่าวโดยย่อข้างต้นนั้น ถือได้ว่าเป็นวิธีการสมานฉันท์แนวพุทธ ถ้าตั้งใจศึกษารายละเอียดในพระสูตรทั้งสอง แล้วนำวิธีการเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งกันในสังคมไทยปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสาเหตุ

ของความขัดแย้งแต่ละกรณี เชื่อแน่ว่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในกรณีนั้นๆ ได้

การประยุกต์พุทธวิธีสมานฉันท์ดังกล่าว ควรประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. ต้องมีบุคคลหรือคณะบุคคลที่วางตัวเป็นกลาง ทำหน้าที่สานสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดสมานฉันท์ขึ้นในกลุ่มต่างๆ ที่ขัดแย้งกัน

ผู้ทำหน้าที่สานสัมพันธ์เพื่อให้เกิดสมานฉันท์ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

๑.๑ ต้องมีจิตสาธารณะ (public mind) คือมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ของประเทศชาติอย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังความสงบสุขของประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตน หรือพวกพ้องของตนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

๑.๒ ต้องจิตอาสา (voluntary mind) คือสมัครใจและเต็มใจอาสาเข้ามาช่วยแก้ปัญหาของสังคมประเทศชาติ แม้รู้ตระหนักว่าเป็นเรื่องยากลำบาก เสี่ยงต่อความทุกข์ ความเสื่อมเสียอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเกิดขึ้น แต่ยอมทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ โดยอนุโลมตามคุณสมบัติ ๔ ประการของภิกษุผู้ทำหน้าที่กล่าวหาผู้ต้องอาบัติดังกล่าวข้างต้น

๑.๓ ต้องมีจิตใจใฝ่ธรรมมุ่งดีมุ่งเจริญต่อผู้อื่น (spiritual mind) คือยึดมั่นในหลักสารณียธรรม (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความรัก) ๖ ประการ หรือ ๔ ประการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประยุกต์ขึ้นเป็นพระราชดำรัส พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในงาน ๖๐ ปีแห่งการครองราชสมบัติ เมื่อ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙

๑.๔ ต้องมีจิตเป็นนักเหตุผล (rational mind) คือมีสติปัญญา รู้หลักเหตุผลตามแนวอริยสัจ ๔ เข้าใจเรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งกันได้ชัด สามารถชี้แจงให้คู่กรณีมองเห็นผลดีผลร้ายของการขัดแย้งนั้นๆ ได้อย่างมีเหตุผลเชื่อถือได้

ถ้าถามว่า บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวมานี้มีหรือไม่ ตอบว่า มี แต่เนื่องจากในปัจจุบันคนในสังคมไม่ไว้วางใจกัน มองต่างมุมกันทุกเรื่อง ไม่ยอมรับว่าจะมีผู้ใดเป็นคนดีมีคุณธรรมดังกล่าวได้จริง คนดีที่วามานี้จึงไม่แสดงตัว เพราะท่านทราบดีว่า การทำความดีก็ทำให้ถูกกาลและเทศะด้วย การกระทำนั้นจึงจะเกิดผล

๒. หน้าที่ของผู้สานสัมพันธ์

ผู้ทำหน้าที่สานสัมพันธ์ควรทำหน้าที่ตามขั้นตอน ดังนี้

๒.๑ ศึกษาปัญหาคือความขัดแย้งให้เข้าใจชัดว่าเป็นเรื่องอะไร มีความเป็นมาอย่างไร มีอะไรเป็นสาเหตุแท้ มีอะไรเป็นสาเหตุเทียม แต่ละฝ่ายเห็นอย่างไร ต่างกันตรงไหน ข้อแตกต่างกันนั้นเป็นข้อเท็จจริง หรือเป็นเพียงความคิดเห็น แล้วสรุปผลที่ได้จากการศึกษาเก็บไว้เพื่อใช้เป็น ข้อมูลต่อไป

๒.๒ ศึกษาบุคคลหรือกลุ่มบุคคลของแต่ละฝ่ายที่พอจะขอพบปะเพื่อเจรจาทำความเข้าใจกันได้โดยง่าย และพอจะเป็นตัวแทนของกลุ่มหรือฝ่ายได้

๒.๓ ขอพบปะเจรจาข้อขัดแย้งกับตัวแทนของแต่ละฝ่าย ต่างกรรมต่างวาระกัน เพื่อขอฟังความเห็นที่เป็นสาระสำคัญ ซึ่งแต่ละฝ่ายยึดถือ โดยเสนอฐานความคิดในการเจรจาว่า ไม่มีฝ่ายใดเห็นผิด ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ หรือเห็นถูก ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ถ้าทั้ง ๒ ฝ่ายสามารถมานั่งสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นของกันและกันได้ จะทำให้ข้อขัดแย้งที่ผิดของแต่ละฝ่ายออกไป นำความเห็นที่ถูกต้องของทั้ง ๒ ฝ่ายมารวมกันเพื่อให้ได้ความถูกต้องเต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งทำให้ความขัดแย้งยุติลงและเกิดสมานฉันท์ระหว่างกันได้

๒.๔ นำความเห็นของแต่ละฝ่ายมาศึกษาเปรียบเทียบหาแนวทางสู่การสมานฉันท์ แล้วนัดพบตัวแทนแต่ละฝ่ายชี้แจงให้ทราบว่า ข้อขัดแย้งที่แท้จริงอยู่ตรงไหน ถ้าประนีประนอมกันไม่ได้จะเกิดผลร้ายแก่ชาติบ้านเมืองอย่างไร และถ้าตัวแทนแต่ละฝ่ายเห็นด้วยก็ให้นำไปทำความเข้าใจกับฝ่ายของตน เพื่อสานสัมพันธ์ให้เกิดสมานฉันท์ต่อไป

อย่างไรก็ดี สมานฉันท์จะเกิดขึ้นเมื่อต่างฝ่ายยอมรับความจริงว่า เป็นความจริง และยอมรับความเท็จว่า เป็นความเท็จ ไม่ถือทิฐิฐานะ ไม่อ้างเหตุผลเข้าข้างตัวเอง และไม่ถือประโยชน์ส่วนตนสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนรวม

บทสรุป

บทความนี้ เขียนขึ้นด้วยเจตนาเป็นมหากุศล และมีความปรารถนา ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ๓ ประการ คือ (๑) อยากเห็นสังคมไทยสงบสุขสมกับเป็นเมืองพุทธ (๒) อยากเห็นคนไทยซึ่งส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่ง ได้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก้ปัญหาของประเทศชาติอย่างจริงจัง (๓) อยากให้ท่านผู้มีจิตสาธารณะ มีจิตอาสา มีจิตใจใฝ่ธรรมมุ่งดีมุ่งเจริญต่อประเทศชาติ และมีจิตเป็นนักเหตุผล พิจารณาว่าพุทธวิธีแก้ปัญหาคือความขัดแย้งด้วยการสมานฉันท์ ดังกล่าวมาข้างต้นนั้น มีความเหมาะสมเพียงใด สามารถนำไปใช้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้หรือไม่

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกแก่นธรรม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันตปิฎก เล่ม ๑,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ ๑๐).

กรุงเทพมหานคร : คณะผู้ศรัทธาร่วมกันจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน, ๒๕๔๕.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ ๑๐). กรุงเทพมหานคร : คณะ

ผู้ศรัทธาร่วมกันจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน, ๒๕๔๖.